

Prehistorie en oudheid

Gebruik bron 1.

Een bewering:

De godsdienst van Echnaton vertoont overeenkomst met het christendom.

- 2p **2** Ondersteun deze bewering met de bron.

Gebruik bron 2.

Stel: Je doet onderzoek naar de uitbreiding van het Romeinse imperium. Je vindt deze tekst van Plinius en je vraagt je af of deze bron bruikbaar is voor twee onderdelen van je onderzoek:

- 1 de leefwijze van Germaanse stammen aan de grens van het Romeinse Rijk;
- 2 de argumenten die de Romeinen gebruiken om hun imperialisme te rechtvaardigen.

- 6p **3** Bepaal de bruikbaarheid van deze bron voor je onderzoek door:
- eerst bij elk van beide onderdelen de informatie te noteren die de bron er over geeft en
 - vervolgens uit te leggen dat de functie van Plinius de betrouwbaarheid van de bron voor elk onderdeel waarschijnlijk vergroot en
 - ten slotte uit te leggen waarom over de eigen opvattingen van de Chauken weinig zekerheid bestaat.

Gebruik bron 3.

Een conclusie:

Deze bron maakt duidelijk dat in het Romeinse Rijk sprake is van **wederzijdse** beïnvloeding tussen de plaatselijke cultuur en de Romeinse cultuur.

- 2p **4** Ondersteun deze conclusie met de bron.

Prehistorie en oudheid

bron 1

Fragment van een gebed uit de tijd van de Egyptische farao Echnaton (ca. 1372-1354 voor Chr.)

O, enige god, zonder gelijke, gij die de wereld schiep naar uw wil toen gij alleen was, de wereld, de mensen, al de dieren, de wilde en de tamme, al wat op aarde is, al wat op voeten gaat, al wat daarboven zweeft, al wat op vleugels vliegt, ook alle landen, Syrië, Nubië, 't land van Egypte.

bron 2

Gaius Plinius Secundus (ca. 23-79) is bestuurder geweest van de Romeinse provincie Gallia Belgica, die bestond uit het tegenwoordige Nederland en Duitsland tot aan de Rijn, België en Noord-Frankrijk. Over de Chauken, de Germaanse stammen die net buiten het Romeinse Rijk langs de Noordzeekust wonen, schrijft Plinius

We hebben besproken dat er in ieder geval in het Oosten verschillende volkeren langs de kust wonen, die het zonder bomen en struiken moeten stellen. Maar ook in het Noorden hebben we zulken volken gezien, te weten de Chauken. Twee keer per etmaal komt de oceaan daar met geweldige watermassa's over een onmetelijke afstand opzetten (eb en vloed) en bedekt er de natuur waarvan het onduidelijk is of die bij het vasteland hoort of deel uitmaakt van de zee. Daar bewoont dat arme volk hoge terpen, die ze eigenhandig hebben opgeworpen tot de hoogste waterstand die ze hebben meegemaakt. Met hun hutten, die ze erop hebben gebouwd, lijken ze wel zeelieden en ze jagen rondom hun hutten op vissen die met de zee meevluchten. Ze kunnen geen vee houden en zich zo als de naburige volken met melk voeden (...) Van riet en moerasbies vlechten ze touw om visnetten van te knopen. Met de hand verzamelen ze slijk dat ze, meer door de wind dan door de zon, laten drogen tot turf en daarmee verwarmen ze hun voedsel en hun door de noordenwind verkleumde lichamen. Ze drinken uitsluitend regenwater (...) En deze volkeren spreken van slavernij als ze vandaag de dag door het Romeinse volk overwonnen worden! Zo gaat het inderdaad: het lot laat veel mensen in leven om ze te straffen.

bron 3

Foto van een votiefsteen (een steen die uit dankbaarheid aan een god of godin is geschonken) uit de periode 170-270, gevonden bij Colijnsplaat in Zeeland

Op de steen staat

Deae Nehalenniae Vegisionius Martinus, cives Secuanus, nauta, V(otum) S(olvit)
L(ibens) M(erito).

Vertaling

Aan de godin Nehalennia heeft Vegisionius, burger uit het land van de Secuani (een gebied in Frankrijk), schipper, zijn belofte ingelost, gaarne en met reden.

Toelichting

De godin Nehalennia werd al voor de komst van de Romeinen in Zeeland vereerd.

Bij overblijfselen van tempels voor Nehalennia bij Domburg en Colijnsplaat zijn ongeveer 240 votiefstenen van handelaren en zeevarenden uit verschillende delen van het rijk gevonden. Ze dateren uit de periode omstreeks 170-270.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.